

HARPAJOLEA
Juan Martin Elexpuru
Irud: Ivan Mata
Ibaizabal, 2006
64 orrialde

ISTORIO BIZI-BIZIA

Nikanor Iztueta harpajolearen plazan irudi bat jartzea erabaki dute. Zuhaitzak moztu eta plaza erdian Txiliote artistaren irudia jarriko dute. Jakina, asmo hori ez da hain erraz eta era sinplean betetzen. Juan Martin Elexpuruk ipuin honetan kontatzen digun bezala, herri honetan ez baikara isilik egoten ados ez gaudenean: “Udal langileari gutxi falta zaio bigarren zuhaitza ebakitzeko, magnolio lodi bikain bat, gazte talde bat heldu denean. Bilduta ekarri duten oihala zabaldu dute langilearen muturraren aurrean. *Zuhaitzak bizirik* jartzen du eta oihuka hasi dira.” (9. or.); baina, eta hau ere ipuinean zehar islatzen den kontua da, euskaldunok biziki estimatzen dugu umorea. Horrela, *Harpajolea* ipuin hau abentura, misterio eta umorezko istorioa dugu. Abentura eta misterioa irudiaren desagerpenaren ondotik etorriko zaizkigu, eta umorea... ipuinean zehar mantentzen den elementua dugu. Hasieran protagonista nagusiak, Urrufiño eta Joxepa, aurkeztean, ondoren irudiaren desagerpenaren inguruan, eta gero, fruta saltzailea eta zapata konpontzailea ikertzaile hasten direnean, baina, umore puntu gorena ipuinaren amaieran dago. Izan ere, ipuin honek badu gure herriko errealitatetik, gure inguruko handiuste nahia edo faltsukeriatik, eta baita umore, txiste eta kontakizun barregarrietatik (ez dugu ahaztu behar Elexpuruk horrelako istorioetan duen esperientzia, *Fernando Plaentziarra* hura, esaterako, moldatu zuen haurrentzat duela urte batzuk; edo, besterik gabe, izenburuan bertan aurki dezakegun hitz jokoa, hots, harpa jo aditzak euskaraz dituen bi aldaeretan oinarrituriko hitz jokoa). Nikanor Iztueta plazan irudia jarri nahi dute eta, hainbat protestaren ondoren, irudia inauguratu behar dutenean, Ahaldun Nagusiak, Alkateak eta Txiliote artistak irudia estaltzen duen oihala kentzen dutenean irudia desagertu dela ikusiko dute jendearen txalo, txistu eta barreen artean: “Gero estalki beltza kendu du, eta... Isildu egin dira bat-batean txalo eta txistu guztiak.

Ez dago irudirik!!! Haren lekuan zuhaitz adar batzuk ageri dira!!!

-Amabirjina Dorletakoa! –oihu egin du Joxepak-. Harrapatu egin dute!

Aho bete hortzekin gelditu dira agintariak eta Txiliote jauna. Izadizaleak txaloka eta barrezka hasi dira. Poliziaren sirena-hotsa entzun denean, pankata bertan utzi eta ospa egin dute.” (20-22. or.)

Gertakari horren ondoren Urrufiño eta Joxepa irudiaren bila hasiko dira, eta hortik aurrera ipuinak esparru pertsonalagora eramango gaitu, amaiera berezia eta lortua izanik.

Elexpuruk oso elementu gutxi erabili ditu gertakariak deskribatzerakoan, ia-ia antzezko testua dela esan genezake, deskribapen gutxi, zehatzak, istorioaren nondik norakoak ezagutzeko eta aurrera egiteko behar direnak, besterik ez. Eta horrekin batera elkarrizketen garrantzia, bi elementu horien erabilerak –deskribapen zehatzek eta elkarrizketek- lortzen baitute ipuinaren tonua eta erritmoa mantentzea: “-Gainera zure etorkizuna ere jokoan dago –jarraitu du Joxepak-. Jakingo duzu ba gure Karlos zuen Susanarekin gustatuta dagoela...

-Zuen Karlos gure Susanarekin...?

Urrufiñoren aurpegi irribarretsua ilundu egin da bat-batean. Pentsamenduetan murgildu da une batez. Gero, mailua hartu eta takoia josten jarraitu du.” (29. or.).

Juan Martin Elexpuren idazlan hau atsegin handiz eta di-da batean irakurtzen den ipuina dugu. Gertakariak oso erritmo bizian azaltzen dira, eta ekintza da nagusi narrazioan. Horrek guztiak, jakina, testu irakurterraza eta arina bilakatzen du, une atsegina igarotzeko aproposa.

Aspaldi erakutsi zigun idazle bergararrak istorioak narratzen duen trebetasuna, eta oraingoan ere horixe bera egin du (eta Ivan Mataren irudiek narrazioa, bai tonua, bai istorioa bera ere ederki islatuz kontakizunaren haria hobeto jarraitzen laguntzen dute). Isteriooko protagonistak, baina, nahiko planoak dira; ez da aldaketa handirik ikusten haiengan (Karlos, Joxeparen semea, esaterako, pertsonaia garrantzitsua dugu ipuinean, baina behin bakarrik azaltzen da adarra dariola Susanari so dagoela esateko), ipuinaren bizitasunak, erritmo biziak, gertakarien garrantziak hala eskatuta.

Atxagak elkarrizketaren garrantzia errebindikatzen zuen gazte literaturaz aritzean eta Mariasun Landak umore puntua. Elexpuren ipuin honetan bi horiek eta hizkuntzaren gardentasuna (zentzu guztietan) ikus ditzakegu, eta baita gure herriko errealtatea (gazteen izaera errebindikatzaila, gertakarien inguruko azterketa politiko-poliziala,...) islatzeko era ez dramatiko, umoretsua ere. Italo Calvinok zioen bezala literatura gizartearen auto-kontzientziarako tresna baitugu, eta Elexpuren obra honek, umoretik eta arintasunetik, egungo gure gizartea hobeto ezagutzen laguntzen baitugu.

Xabier Etxaniz Erle (2007ko urtarrilaren 3an idatzia)